

Berättarkväll med skolskurk

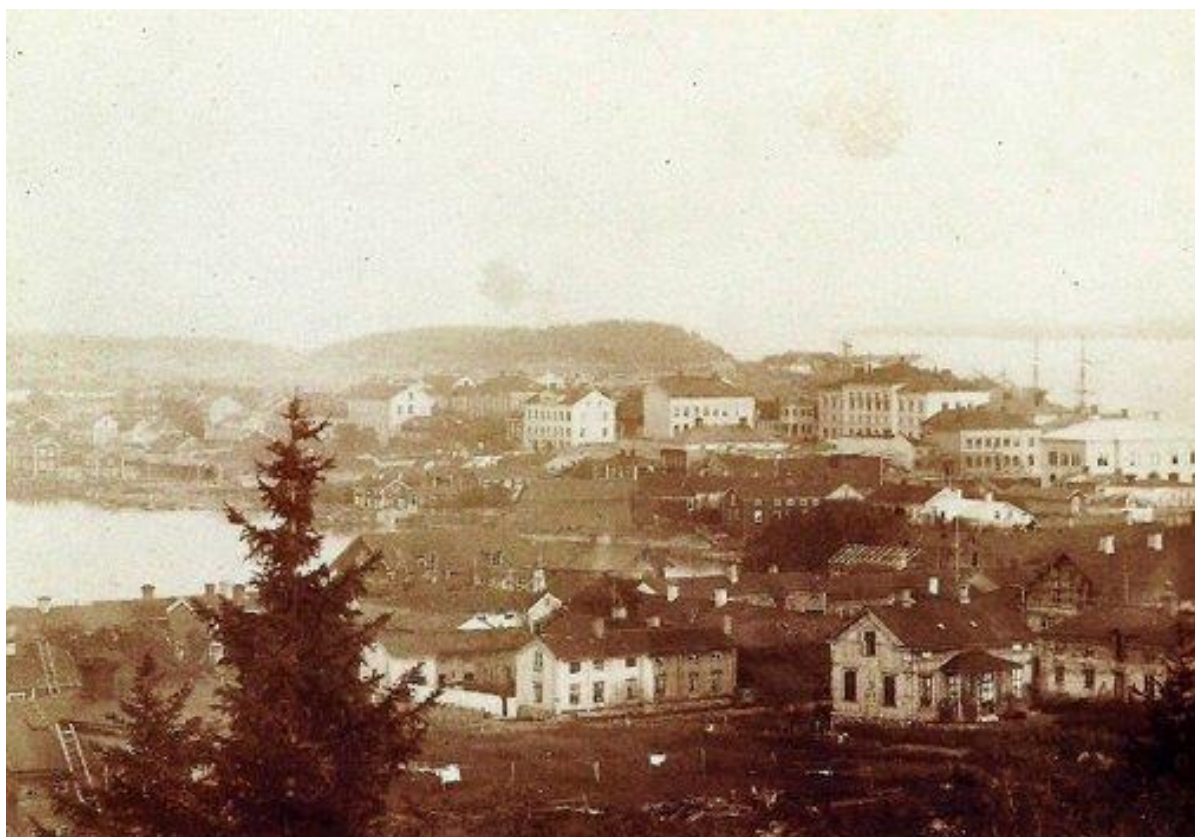
och idoga kyrkosnickare

2014 års berättarkvällar drog igång den 3 februari med muntra estradörerna och historieforskarna Lennart Ersson och Yngve Aronsson.

Redan 1582 när staden bildats skapas en barnskola. Lennart Ersson förde oss till år 1650, 30-åriga kriget är slut, och ett utblottat land behöver framtidstro och utbildning. Hela Hälsingland vill ha en statlig lärdomsskola. Dylika trivialsolor erbjöd ungdomar (pojkar) lägre bildningsnivåer i ”trivium”, dvs i grammatik, retorik och dialektik.

Hudiksvalls förste rektor, Petrus Laurenti (Per Larsson) Nerbelius, född i byn Närby i Norrala socken, hade promoverats 1644 och blev rektor i Enköping. Den skolan lades ner och han kommenderades till Hudiksvall för att starta en den nya skolan. Nerbelius sades vara lat och ointresserad. Han tog med sig en lärare och en biträdande rektor, Eric Tybelius, från Enköping och 30 april 1650 kom de till Hudiksvall.

Troligen, säger Lennart Ersson, fanns skollokalen på platsen för dagens Kulturhuset Glada Hudik. Lokalerna i uselt skick, inga läromedel, ingenting... Och lärarna var, menar Ersson, ett gäng fyllerister, de värsta som någonsin funnits! Ekonomiska oegentligheter ska ha följt, till exempel försvann 450 daler kopparmynt i en fond, byggnadsvirke försvann, men hos Nerbelius uppstod en ny gavelkammare...

Trivialskolan låg i det hus eller på den plats där Stadshotellets annex fanns. Troligen andra byggnaden till vänster om Stadshotellet, som syns tydligt.

Även denna tid hade skolinspektion. Inspektorn var kyrkoherde i Forsa, magister Lars, som också lystrade till namnet Laurentius Gewalensis-Gevalius-Gavelius-Sylthenius-Salthenius! Denne skrev till domkapitlet om missförhållandena. Nerbelius infann sig personligen i domkapitlet för att försvara sig, bestred anklagelserna och beskyllde sina medlärare för stor oflit, dryckenskap och osedlighet. Magister Lars anklagade Nerbelius för att försnillat skrivelser till domkapitlet, men landshövdingen Erik Sparre tog Nerbelius parti, och ansåg att magister Lars var skolans onda ande! Nerbelius ville nu bli kaplan i Delsbo, men fick stanna kvar som rektor.

Magister Lars berövades sitt inspektorat över skolan och i stället anmodades 1652 kyrkoherden i Hudiksvall, Thomas Weslenius, ”att med flit ha uppsikt över skolan”.

Nerbelius får 1652 kyrkoherdestjänsten i Alfta, blir kontraktsprost, riksdagsman och ledamot av trolldomskommissionen och deltog i dömandet av häxor bl a på vittnesmål av små barn. Ett exempel från Ovanåker; där brändes 8 maj 1672 åtta häxor. Det framgår i ett brev av den 23 maj 1672 från Nerbelius, som också berättar att ytterligare 13 har dömts till döden i Ovanåker och sex i Alfta. I eftermälet hette det att han var ”en icke vanlig diktare” och ”en fridsam man”.

Kvällens andre historiedetektiv, Yngve Aronsson, tog upp Granlundarna, tre generationer av skickliga träsnidare och byggare, med altartavlor, predikstolar, klocktorn och byggnader som pryder vårt kulturarv. Tidigare forskare har kommit fram till att det inte skulle ha funnits någon Måns Jonsson, eller Måns snickare, i Hudiksvall, eftersom han inte skulle ha ägt någon fastighet i staden. Aronsson visade att Måns snickare ägde två tomter, nr 55 och 56, vid kyrkan nära dagens Håstagatan. Måns fanns och deltog i uppförandet av Hudiksvalls kyrka, bl a snickrade han och medhjälparna tornet till den nya kyrkan som var klar 1672.

Altartavlan i Hudiksvalls kyrka snickrades och snidades av Måns. Den invigdes 1696 och fanns kvar i 100 år och ersattes av den nuvarande altarutformningen med målade pelare. Altartavlan, en praktpjäs i guldfärg, såldes till Solf kyrka vid Vasa och fraktades över havet med skötbåt. Den hänger där än idag.

Altartavlan i Solf kyrka.

Sonen Jonas Månsson Granlund, 1677-1737, byggde bl a Hudiksvalls rådhus 1723 efter ryssbranden och Söderhamns rådhus. Sonsonen Magnus Granlund, 1701-1766, byggde t ex klockstaplarna i Bjuråker och Idenor, predikstolen i Järvsö kyrka. och

Mycket mer finns att förtälja om Granlundarna, och Yngve Aronsson kommer i nästa upplaga av Hälsingerunor med en fullständig berättelse om denna släkt med bopålarne nedanför Hudiksvalls kyrka. Hälsingerunor köper ni lämpligen i Hembygdsföreningens stånd på Julmarknaden 2014 till ett bra pris!

Text: Sven Bohlin

Bild